

GEDİZ

AYLIK MANİSA HALKEVİ
DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Azmi'den ayrılırken

Bay Azmi Önakin

Azmi Önakin...

Gediz'e ve Gediz okuyucularına veda

Tarih ve antikle bakımından Alaşehir

**Sun'ullah zade ve Abdürrezzak zadelere
alt yeni bir iki vesika**

Çocuk sağlığı

Ziya Gökalp için çok hararetili bir anma senesi

Anıtlarımızı ölmezliğe kavuşturan eser

Ekim ayı içinde evimiz çalışmaları

M. ÇAĞATAY ULUÇAY

Şevki Birsel

İBRAHİM GÖKÇEN

Azmi Önakin

VAHİT ARMAĞAN

İSMET PARMAKSIZ OĞLU

Dr. O. H. ORHON

**Prof. Ziyaeddin Fahri
FINDIKOĞLU**

MUSTAFA ŞEKİB TUNÇ

KARLIDAG

III

SAYI: 94

EKİM/1946

Cilt: 8

GEDİZ

Yazı İşleri Direktörü
M. Çağatay Uluçay

Sayı: 94 EKİM/1946
AYLIK
MANİSA HALKEVİ DERGİSİ

İmtiyaz Sahibi
M. Azmi Önakin

AZMİ'den AYRILIRKEN

Yazan :
M. Çağatay Uluçay

Mecmuamızın sahibi ve Halkevimizin başkanı M. Azmi Önakin, Tarım Bakanlığı Özel kalem müdürlüğüne atandı. Dergimizin çıktığı günden beri sahipliğini, on senedir de Halkevi başkanlığını yapan Azmi Önakin ile, Halkevinde, dergide ve meslek cephesinde çalışanların, hepside arkadaş olmakla kıvanç duyarlar.

Azmi Önakin, temizliği, dürüstlüğü ve yiğitliği nefsinde topladığı gibi iyi bir teşkilatçı ve disiplinli idi. Üzerine aldığı herhangi bir işi mükemmel olarak yapmak için, üzerinde günlerce düşünür, en ufak teferruatına kadar tesbit eder, ondan sonrada faaliyete geçerdi. O her hangi bir ödevi üzerine aldıktan sonra, verenler, işe yapılmış nazarı ile bakabilirlerdi.

Manisa Halkevini, Türkiye'mizin birinci sınıf Halkevleri safına sokan, onun gücü, sevgisi ve aşkı olmuştur. O, okulundan çıktıktan sonra doğru Halkevine gelir, günlük işlerini ayarlar, muhâberatı idare eder. İçtimâ'arı düzenler, uyku hariç, okul zamanına kadar, bütün zamanını Halkevinde, bu evin en iyi yürümesi için gereken işle-

ri ve programların hazırlamakla geçirirdi. O' on sene; tatiller hariç, Halkevine böyle hizmet etti. Halkevini böyle çalıştırdı, Halkevini saat gibi düzgün işleyen, her şeyi zamanında yapan şuurlu iyi bir makine haline koydu. O Başkanlık yaptığı müddetçe vücudunu Halkevine vakfetti. Evin işleri yolunda gittikçe en büyük zevkleri tattı. Falsolar gördüğü zamanda acılara düştü. Fakat ikinci defa acı çekmemek içinde, birincisinden en iyi şekilde istifade etmesini bildi. Bu suretle Manisa Halkevinde adını unutturmaz bir hale koydu. Azmi, Halkevleri idarecileri için bir ideal olmalıdır; Halkevleri sandalyalarında oturanlar, birer Azmi olurlarsa: yaşadığımız çevrelerin halk kalkınmalarını ve hareketleri bakımından, daha çabuk ilerlemeler yapacağına inanıyoruz. Bir Halkevini işletmek, bir Halkevinin amaçlarını benimsemek ve bütün organları bu amaçlara dayayarak kurmak, kolay bir iş değil. Bunun için geniş ölçüde, vatan millet sevgi ve idealist olmak gerek, sözden ziyade iş, dıştan ziyade, zengin, renkli ve verimli bir içte ihtiyaç var. O' bütün bu saydıklarımı haizdi ve en mütevazî şekilde aksettire bildi.

BAY AZMİ ÖNAKIN

YAZAN : Şevki Bırsel

Bay Azmi Önakinin Manisadan ayrılışı münasebetile şehrimizin sayın öğretmenleri Halkevinde bir çay vermişlerdi. Bu güzide heyetin tertip ettiği bu toplantıya benide çağırılmışlardı. Davete icabet ederek bu samimi topluluğa iştirak ettim. Ve çok mütehassıs oldum.

Onsekiz sene Manisada öğretmenlik etmiş talim ve tedris hayatında didinmiş memleket evlâtlarından bir çoklarını yetiştirmiş, büyük ve küçük memleket halkı üzerinde iyi bir tesir yaratmış olan Azmi Önakin için meslekdaşlarının gösterdiği bu sevgi tezahürünün yakinen

Halkevi, şehrin genel toplantılarının, kültürel ve sosyal hareketlerinin merkezi oldu.

Yine bu zamanda Gediz dergisi kuruldu. Çevre çalışmalarına verdiği kıymetle birinci sınıf Halkevleri dergileri arasına girdi.

Bilhassa yayın sahasında Halkevlerine örnek olabilecek dereceye çıktı. Bu sahada Manisa'yı ve çevresini memlekete tanıttı.

Azmi, Manisa Halkevine, ruhundaki ateşi, Enerji, düzgünlük ve çalışkanlığı da bir armağan olarak bırakıp gidiyor. Onun ile aynı safta çalışanlar, onu yakinen tanıyanlar bu yeni ödevinde de aynı ateşle çalışacağına ve başarı göstereceğine inanıyorlar.

Öğretim alanında yetiştirdiği öğrenciler, Halkevi sahasında meydana koyduğu eserler ve yaptığı işleri yıllarca çalıştığı organın yayın vasıtası olan dergimizde aksettirmeyi, onunla çalışan biz mesai arkadaşları bir ödev saydık. Sen eserlerinle bizimle daima yaşayacaksın. Türk milleti değer ve insanlık bilir bir millettir.

Yeni ödevine kurduğun düzenin iyi, daha iyi işleyeceğine güvenerek git, yolların, şansın açık olsun. Aziz Azmi!..

M. ÇAĞATAY ULUÇAY

şahidi olmaktan zevk ve neşe duydum.

Zaten derinde ettikleri vazifenin ehemmiyeti ve icaplarını takdir eden ve çocuk terbiyesi gibi en önemli bir işte feragatle çalışan öğretmen arkadaşlarımızın bu kadir şinas hareketi cindden yerinde olmuştur.

Azmi Önakin güzel ahlâkı, temiz nasiyesi ile on sekiz senelik memuriyet hayatında meslekdaşlarının olduğu kadar muhitin de teveccüh ve itimadını kazanmış bir zattır.

İnkılâp tarihimize, Cumhuriyet idaresinin feyizli eserlerinden biri olan Halkevleri teşkilâtı da idare bakımından mühim bir konudur.

Azmi Önakin sekiz dokuz senedenberi idare ettiği Manisa Halkevi Başkanlığını da kıymetli mesaisi, iyi görüşü ve kuvvetli ıhtisatıyla hüsnü ifa etmiş ve Halkevimizin mevkiini yükseltmeğe ve bu evlerin teşekkülünden beklenen maksada uygun olarak yürütmeğe muvaffak olmuştur. Bu itibarla ayrılışı şehirde bir boşluk bırakacaktır. Ancak kendisinin Tarım Bakanlığı kalem mahsus müdürlüğüne terfian tayini kendisini sevenler için bir teselli noktası olmuştur.

Her memur için ayrılmak mukadderdir. Böyle sevdiklerinin ve muhabbet ve hürmetlerini kazandığı zevatin teşyiine mazhar olmak her memura nasip olmayan bir haldir. Binaenaleyh Devlet ve Millete ait her hangi bir işde dürüst hareket etmenin, temiz ahlâk ve ciddiyete sahip olmanın ne büyük bir fazilet olduğu bu arkadaşımıza karşı gösterilen hareketle bir kerre daha sabit olmuş bulunmaktadır.

Azmi Önakin yeni vazifesinde de büyük başarılar dilerim.

Azmi Önakin...

Yazan :
İbrahim Gökçen

İnsan topluluğu içinde, her şahsın ictimai çapı aynı değildir. Bazı şahsiyetler vardır ki, doğuştan taşıdıkları vehbi asaletler dolayısıyla, sosyetenin üstüne çıkarlar. Herkes onları şef, sanatkâr, fikir adamı gibi çeşitli tezahürlerine göre lider olarak tanır ve öylece sever, sayar.

İnsanlar hep aynı ruhi ve bedeni kalıptan çıkmadıkları için bu yükselişleri, hemen her cemiyette, her tarihte görürüz. İnsanlık, bu gibi şeflerin, idarecilerin, san'at ve fikir adamlarının görüş ve buluşlarından, irşatlarından faydalanır.

Azmi Önakin, memleket ölçüsünde, sosyetenin üstüne çıkmış bir yurtdaştır ve yukarıda arzettiğim vasıftaki insanlar kategorisine girmiştir.

Evet... Azmi Önakin. Bu isim Manisa ve hatıta Ege bölgesinde prensip sahibi, geniş idarecilik kabiliyetini taşıyan bir arkadaş aittir ve bu adın anıldığı her yerde onun yüksek karakteri, bütün kalplere samimi bir hava doldurmağa kafidir. Onu tanıyan her bucak, doğruluğun ve dürüstlüğü, sevgi ile otoriteyi bir arada kaynaştıran bir varlığını ruhun Azmi Önakinin şahsında bulur.

**

Şimdi Azmi Önakin, aramızdan ayrılmış, Ankara'da yeni görevi başına gitmiş bulunmaktadır. Bu ayrılış, Manisa için, Manisa entellektüeli için, eğitim ve öğretim ailesi için acı bir kayıptır. Fakat, biz bu acıyı onun terfiinden doğan bir sevinç ile tatlıya kalbilmek bahtiyarlığına kavuştuk. O da bizi seviyordu. Bize bağlı idi. Fakat çok sevdiği memlekete hizmet ülküsü, bu ayrılışın onda hasılettigine şüphe olmayan üzüntüyü unutturduğu da bir gerçektir.

Azmi Önakin'i Manisa ne zamandanberi tanıyor?. Onu anarken, biraz da hizmetlerine temas etmek lüzumunu duyuyoruz.

Bundan 18 yıl önce 1928 de Azmi Önakin, öğretmen okulundan mezun olarak Manisaya gelmişti. Bu ateşli ve memleket aşkı ile dolu genç ideal öğretmenin, ilk işe başladığı yer Eşme ilçesidir. Orada bir yıl vazife gördükten sonra terfian Merkeze tayin edildi ve 8 Eylül okulu başöğretmeni oldu. Memleket büyükleri ondaki liyakat ve kabiliyeti gördüler. Onu az zaman sonra Manisa Gazi ilk okulunda başöğretmen olarak görmekteyiz. Bu yeni görevine paralel olarak Azmi Önakin'i C. H. P. ocak üyeliği ve başkanlığı gibi esaslı yurd davalarının başında tanıyoruz. Bu iki cephele çalışmayı başarı ile yürüten arkadaşımız, enerjisi, fevkalade kudretli şahsiyeti ile derhal temayüz etti ve 1937 de Manisa Halkevi başkanlığına seçildi. 10 Yıl, artan bir hamle ile Halkevini idare eden Azmi Önakin, bu memlekete, bütün Türkiye Halkevleri içinde parmakla gösterilen ideal bir ev armağan etmiştir. Asıl görevi olan Milli Eğitim işlerinde olduğu gibi, evcilikte gösterdiği başarıyı 1942 de Cumhurbaşkanımız İsmet İnönü onu alından öpmek suretile takdir buyurdular.

Azmi Önakin, Manisanın kültür ve eğitim tarihinde önemli bir mevki almış bir şahsiyettir.

Faaliyetleri, güzel san'at şubeleri ile, her yıl salonları doldurup taşıran gösterit kolu faaliyetleri ile, gene her yıl bir iki ilmi ve ictimai eser veren dil, tarih ve müze kolları ile Manisa Halkevinin bu feyizli çalışmaları, hep onun eseridir. Merkez Milli eğitim memurluğu ihdasında Azmi Önakin, Merkez milli eğitim memuru oldu. 1944 te memurların parti işlerinde vazife almayacağı esası kabul edilince, parti idare heyeti azalığından çekildi ve fakat yaptığı büyük hizmetler göz önünde tutularak o, gene halkevi başkanlığında bırakıldı.

Çeşitli yurd işlerinde faal bir rol oynayan

GEDİZ'E VE GEDİZ

OKUYUCULARINA VEDA

Halkeviniz Eski Başkanı
M. AZMİ ÖNAKIN

On yıldanberi bağrında büyüdüğüm Halkevinin çatısı altından uzaklaştığım şu günde senden ve senin kıymetli okuyucularından da ayrılıyorum. Meğer insana ayrılığın verdiği iç sızısı; yalnız dostlarından değil, onu kaplayan maddi, manevi bütün kıymet ve varlıklardan aynı zamanda gelmiş.

Aziz dostlarımın gayretiyle sütunlarında Halkevi faaliyetinin değerlendirildiği «GEDİZ» benim çok sevdiğim bir dergi olmuştu.

Her satır, her sütun ve her nüshanda Halkevinin ve yazarlarının emek ve göz nuru saklanan ciltlerini bu maksatla en kıymetli birer hatıra olarak muhafaza etmek emelindeyim.

Halkevinin faaliyet sahasından ayrı yaşadığım günlerimi, geçmişteki güzel günlerin hatıralarını Gediz'in sayfalarında görerek, okuyarak hasretlerimi dindireceğim. Her imza, bir dostun birlikte geçen bir çalışma gününü; her makale bir köy gezisinin, bir folklor araştırmasının, bir tarih buluşunun, heyecanlı bir bayram günümüzün bende

ve Manisanın halk ve kültür hayatına ebedi eserler veren Azmi Önakın bu memleket için unutulmaz bir şahsiyettir. Onun adını ebedileştirmek için Manisa, ne yapsa yerindedir. Onu yeni ve yüksek görevine gönderirken Manisalılar kıvanç ve gvrur duydular. Bu hislerinde haklı idiler: Azmi Önakın, kabiliyetini Kayseri'den getirmiş, fakat traşide kıymetini Manisa'da iktisabetmiş bir pırlantadır.

I. GÖKÇEN

TARİH VE ANTİKİTE BAKIMINDAN ALAŞEHİR

YAZAN :
Vahit Armağan
Maze Madarı

I

Boz doğın kuzey doğu eteginde ve Kuzu çayının yanı Alaşehir çayının yarım saat kadar güney batısında karulmuş olan Alaşehir ormanlık bir tepenin altında şirin bir kaza merkezidir. (1)

Alaşehirin merkezinde ve bir iki köyünde yaptığım Arkeolojik araştırmalar mühim neticeler vermekten hali kalmamıştır.

Tarih ve Arkeoloji bakımından zenginliği dünya ilim sahasında ün almış olan Manisa'nın her bucağında Arkeolojik ve Mitolojik eserler bulmak mümkün ise de yazık ki binlerce yılların yadigarı olsa asarın bugüne kadar bir kısmı henüz tanınmamış, antikite mahalleri tesbit edilememiş ve bunlar ciddi bir etüd mevzuu çerçevesine girememiştir.

Öteden beri Arkeoloji bakımından pekte ehemmiyetli sayılamaz gibi telâkkî olunan Alaşehirin ve köylerinin hiçte böyle olmadığını ve mühim eserlerle dolu olduğunu gördüm.

Vakıa Alaşehir'de büyük şehir harabelerine ve muazzam taş veya mermerden yapılmış ayakta duran bina sütunlarına rastlamak mümkün değildir. Bununla beraber bugünkü şehir merkezinde çok muhtemel olarak Romalıların mabet diye kullandıkları ve bilâhare Bizanslılar tarafından taş, tuğla ve harçla örerek takviye ettikleri eski binanın duvar bakiyelerini gördük.

Dıvarların toprak seviyesinden dört metreye kadar yüksek olan bazı kısımlarında vak-

tiyle çok itinalı yapılmış olduğu anlaşılan renkli İkon ve saire resimlerinin muhtelif renk ve desen izleri görülmektedir.

Şehrin güneyine tesadüf eden mürtefi bir arazi üzerinde İyon nizamı müteaddit sütunlar ve başlıklar, bina döşemelerinde kullanılan mermer taşlara rastladım. Bundan mada yine kaza merkezinin en işlek mevkiinde bugün Kurşunlu Han adıyla kullanılmakta olan Bizans çağından kalma bir bina mevcuttur.

Güneye doğru giden şose üzerinde beş altı yüz metre ilerleyerek geriye bakılınca şehrin etrafını çeviren Kostantaniye Rum İmparatorlarının yaptığı ve hala bu güne kadar ayakta durabilen surlar görülür.

Bergama kırallarından (Filadelf) adıyla anılan (Attalos) tarafından M. Ö. 150 senesinde kurulan Alaşehirin eski adı (Filadelf) dir.

938 yılında Alaşehirden getirilmiş ve bu gün Müzenin belli başlı ve değerli eserleri arasında bulunan (Bir kadın büstü, MARS-YAS küçük heykelinin üst kısmı, M. Ö. III asra aid bir Stel, M. S. II. asır Roma işi bir erkek büstü) ve saire olmak üzere Alaşehirin muhtelif semtlerinde tesadüfen bulunup getirilmiş 21 parça eser teşhirdedir.

Alaşehirden Badınca köyüne giden şosenin sağında mahruti şekilde bir yığma tepe,

(1) Kamus al-alam; vaktile ahalisinin (8000) den ziyade olduğunu ve (1500) kadarının rum, pek azda ermeni ve yahudi ve kusunun Müslim olduğunu kayıt eder.

yolun solunda ve tepeye yakın bir mesafede bu gün İslâm mezarlığı olarak kullanılan geniş ve düz bir saha vardır ki İslâmî mezar taşlarının arasında toprağa yarı gömülmüş durumda bulunan tarihi sütunlar ve mezarlığı çevreleyen bir metre kadar irtifaında ki taş duvarların aralarında aynı saha dahilinde bulunup adi taş yerine kullanılmış mimari parçalara rastladık. Öyle anlaşıyor ki vaktiyle burada da bir bina mevcut idi.

Sayanı hayrettir ki bu yığma tepeler ve bu gün İslâm mezarlığı olan scha ilim adamlarının dikkat nazarlarını çekmemiş ve mahiyetleri bugüne kadar meçhul kalmıştır.

Alaşehirde bugün görülen eski bina harabeleri şekilsiz yığıntılardan ibaret tsede bu yığıntılar Argeoloji ilmine asıllarının hüviyetini aydınlatmağa yeteri kadar yardım edebilecek durumdadırlar.

Şehir bir kaç tepe üzerine bina edilmiştir. Şehir surları hemen büyük ve muntazam bir dörtken şeklindedir. (Filadelfi) Lidya'nın anahtarı sayılabilir. CHARLES TEKSİER (KÜÇÜK ASYA) kitabında şöyle bahseder:

(Filadelfi) nin tesisine sebep strateji noktai nazarından mühim olan mevkii idi. Filhakika şarktan bir kolu (MEANDER) vadisine, öteki kolu (ARMUS) a giden yollara hakim olduğu gibi müteaddit kerreler vaki olan muhasaralara karşı mukavemeti de Filadelfinin mevkii iyi intihap edildiğini gösterir. (2)

Evlîya Çelebi Seyyahatnamesinde de şöyle diyor:

Kal'ası Boz dağa muttasıl Bağçederesi demek ile maruf bir cebel-i müntehanın dameninde müşekkel müdevver bir şeddadi kârgir bir kal'a-i azimdir dairen madar cürmü sekiz bin sekiz yüz seksen adımdır lâkin iç eli olma(k) ile kal'aya muhtac olmayub virane yüz durmuştur (tutmuştur ve cümle beş kapusu evvela bayır tarafına Şeyh Sinan kapusu gar-

bi nazardır bir ağaç kanadlı kapudur ve Hergele kapusu Kula tarafında şarka nazardır ve Taba(k) hane kapusu ve Kirmasti kapusu ve Elhadır kapusu ve cümle şehri bu kal'a içinde yirmi dört mahalle ve iki bin yetmiş toprak örtülü mamur ve mükellef kadim evlerder....

Evlîya Çelebinin şu izahatına g ö r e Şehir kapularının yerlerini bngün ancak istikametlerle ve tahmini alarak gösterebiliriz.

Çünkü ne ağaç kanadlı Şeyh Sinan kapusu kalmıştır ve ne de şehrin bir cihetinin bile olsun ilk ve muntazam şeklini muhafaza eden surları kalmamıştır.

Alaşehirden altı kilometre mesafede bulunan Badınca köyünün antikitelerini incelemek programımız içinde idi. Tetkiklerimiz süresince gerek Badınca köyüne kadar bize refakat etmek suretile eserlerin bulunduğu yerleri göstermek zahmet ve nezaketinde bulunan malul subay bay Hilmi Musal' şu andada şükranla anmağı borç bilirim.

Badınca köyü mürtefi bir arazi üzerinde ve ovaya hakim bir mevki ıssal eder. Şose cihetinden ayrılınca iki tarafı bağ ve bahçeli yollardan köye girilir. Şose ile köy arası yirmi dakikalık bir mesafeden ibarettir. Köy hududuna girilirken sağda solda iki Plateau göze çarpar. Sağdakinin yüksek ucundan dar yola kadar inen kısımlarında tarihi Bizans yapılarının harap olmuş duvar yıkıntıları görülür. Bu duvarlar taş ile kiremit karışık ve aralarına harç konularak örülmüştür.

(Devam edecek)

(2) - Charles Teksier Küçük Asya, Kitap IV sayfa 92

SUN'ULLAH ZADE VE ABDÜRREZZAK ZADELERE ALT YENİ BİR İKİ VESİKA

Yazan :
İsmet Parmaksız oğlu
Kitapsaray Müdürü

Manisa genel kitaplığını tasnif ve yeniden düzenlerken tesadüf ettiğimiz bir kanun mecmuası yapıları arasında çok sayın arkadaşım M. Çağatay Uluçay'ın geçen sene neşreylediği Manisa Ünlüleri (1) adlı eseri tamamlıyan bir iki vesikaya muttali olduk.

Sayın arkadaşımız da eserinin başlangıcında söze başlarken izah ettiği vechile bu konunun inceleme güçlüğü kabul ederek yeni bulunan vesikaları izah edelim.

Manisa Genel Kitaplığı yeni tasnif 2024 de kayıtlı Kanunname'i cedit adlı eserin baş ve son kısımlarında bulunan kayıtlarla Sun ullah zade ve Abdürrezzak zade aileleri hakkındaki bilgilerimiz bir miktar daha vuzuh kesbetmiş oluyor.

a) Sun'ullah zade Şeyh Ali efendi:

Babasının adı Sun-ullah olup ailesine de bundan dolayı Sun'ullah zade denirdi. Manisa eşrafından olduğu kadar İstanbulla dahi alakası vardı. H. 1153, M. 1740 Manisa naibi ve H. 1155, M. 1743 senelerinde ise Manisa kadısı olmuştur, Kadılığı esnasında Nişancıpaşa (2) ile kanunların yeniden

tanzimi hususunda muhaberatı ve hattâ Dergâh-ı âliye takdim ettiği bir lâyihası dahi vardır. Sadriazam Antalyalı Hacı Ahmet paşa sadareten azil olunup Manisaya sürüldüğü vakit Şeyh Ali efendinin hanesinde misafir kalmış ve esasen mevcut olan dostlukları biraz daha artarak Şeyh Ali efendinin Manisa naipliğine getirilmesine İstaubula döndükten sonra başlıca sebep olmuştur.

Bu suretle Şeyh Ali efendinin yükseliş şeklini şöyle tesbit edebiliyoruz:

H. 1150 senelerinde Muradiye medresesi müderrisi,

H. 1153 senelerinde Manisa naibi,

H. 1156 senelerinde Manisa kadısı.

Ölüm tarihi hakkında vesikalarımız bize şimdilik bir malumat vermiyor.

Şeyh Ali efendinin Hasib isminde bir erkek kardeşi ve H. 1150 senesinde dünyaya gelen Ahmed Emin adlı bir oğlu vardır.

(1) M. Çağatay Uluçay: Manisa Ünlüleri, Manisa 1946.

(2) Ö. L. Barkan; Kanunlar, İstanbul 1945.

Vesikalar:

I: Sahiplik imzası,

Min vedayi 'al-dehr ve ene' lşeyh
Ali al-med'u bi Sun'Allah zade
afiye lehüma.

II: Mührü:

Tevekkeltü al-Allah fi küll-al-
umur Ali 1150,

III. Kardeşi Hasib efendinin
Şeyh Ali efendi hakkında yazdığı
bir medhiye:

Der sitayiş i birader ima Şeyh
Ali sütude lika eser hame-i Hasib
meveddet piyra.

Bu kitab-ı müstetabın sahibidir
Şeyh Ali

Manisa şehrinde el-hak asdakanın
ecmeli

Bir kerim al-hulk. mebrur al-şi-
yem yar-i siddik

Kineden ayine-i kalbi o rütbe-i
münceli

Gördüğün günden beru akd-i müvahat
eyledük

Nev benev cezb itmede ihlas ile
can-ü dili

Hak muammer eylesin evlad-ı emca-
dın dahi

Sönmesin ta haşredeki nur çarag-i
münzeli

Habbeza bu beldenin ser halka-i
ayanıdır

Hod behod buldum anı yaranı bez-
min kâmilî

Bir mekârim pişe hayr endişe saf
etvardır

Sübha i ihsandan hali değildir bir
eli

Ehl i şer'in daima avntıdadır Al-
lah için

Kendude olmuştur sabıka kazaya
mübteli

Hasılı yar-i vefadar-ı mevalidir
o zat

Munis-i gamhar arasan Şeyh Alidir
Şeyh Ali

Gayri bilmem ben hele ez can-ü dil
sevdim anı

Çok kerametçe işi vardır Alidir
ya veli

IV: H. 1153 seaelerinde Manisa
naibi olduğunu gösteren eski sad-
riazam Elhac Ahmed paşanın mektu-
bu:

Sadr-ı sabık El-hac Ahmed paşa
Manisaya teşriflerinde kendulara
ikramımızdan memnun olduklarına
binaen sahib-i arpalık efendi haz-
retlerine tahrir buyurdıkları mek-
tubun suretidir;

Faziletli saadetli mekremetli
karındaşı anharım efendi hazret-
lerinin meclis-i şerif-i fazail
ül aliyyelerine mezid tazim ve
ikram ile feraid-i davvat-ı safi-
yat müctenüma ve feraid-i tesli-
mat-ı vafiyat-ı müveddet intima
ihda ve ithaf ve merasim-i istis-
nay-ı hatir-ı hatirleri ala veti-
re-t-ül tevkir tekrar ve istinaf
olunduğu sıyakında nümude-i muh-
lis-i hulus ittisafları budur ki
benim faziletli saadetli mekre-
metli karındaşı anharım efendi
n azretleri zat-ı fazail simatları

ÇOCUK SAĞLIĞI

Yazan :
Dr. O. H. Orhon

HER memlekette nüfusun ziyadeleşmesine bir
 ehemmiyet verilmekte ve doğumun daima
ölüme galebesile müvazenetin idamesine fevkalade
bir ihtimam gösterilmektedir. Bir memlekette
milli varlığı kuvvetlendirip yüksektebilmek nüfu-
sun sayısına tabii olduğundan en ziyade nazari
dikkate alınacak mes'elerden biri de nüfus çoğalt-
mağa hizmet ve bunun içinde yeni doğan çocuk-
ların hayatlarının devamlı olmasına muvaffak ol-
maktır.

ile baz beste-i irtibat olan mü-
riri hübb-i mevalat muktezasınca
arz-ı serire-i muhabbete vesile
cuy iken kadimi dai'i ihlas mera-
gı ve samimi devamhah-ı bi mera-
ları olub medine-i Manisaya ic-
ray-i kanun ve şer'il-mutahhara
içün naib tayin buyurulan efendi-i
faziletmendiniz Şeyh Ali, daileri
zatından (bundaki sonrasını yirtik-
tır),

V: H. 1150 tarihinde doğan oğlu
Ahmed Emin efendi hakkında Arif
efendinin tarihi

Duyub viladetin Arif dimdiki ola
tarih

Mükedderat-ı dehrden cihanda Ah-
med emin

H. 1150, M. 1736

Ve yine Hafız efendinin tarihi:

Sal-i tarih-i tevellüd Hafız-ı hoş
hah didi

Ahmede varis ola ilmile bu Ahmed
Emin

H. 1150, M. 1737

Çocuklarda ölümün en başlıca ve sık sebebi
fena bir tarzı tegaddinin neticesinden olan hazım
borusu hastalıklarıdır.

Hayatın ilk aylarında çocuğun hazmedebileceği
gıda yalnız süttür. Halbuki çok defalar bulamaç,
tirit, ve sair maddeleri vermekle mide ve bağır-
saklarını tahriş etmekten başka bir faidesi olma-
makla beraber çok geçmeden ishale tutularak em-
diği süttü ve yediği yemeklerden istifade etmez
olur. Çocuk zayıflar ve sıksıklaşıp.

b) Abdürrezak zade:

Manisa Ünlüleri (3) adlı eserinin
de M. Çagatay Uluçay ikinci Abdür-
rezak efendinin oğullarını Abdül-
latif, Ali, Halim ve Abdülaziz ola-
rak tesbit etmiş bulunuyor. Genel
kıtıplık No. 2024 de kayıtlı ka-
nunname-i cedid adlı eserin müsten-
sihi Abdürrezzak efendinin bu dört
oğlundan birisi olsa gerektir. Fa-
kat bu dört çocuğun ne gibi vazifelerde
bulunduğunu sayın yazar kaydetmediği için müstensih'in Abdür-
rezzak efendinin hangi oğlu olduğu
bizce şimdilik meçhuldür. Lâkin bu
arada Abdürrezzak zadelere Müfti
zade dahi denildiği yine müstensih
imzasından anlaşılıyor.

No. 2024 Kanunname-i cedidin müs-
tehsih imzası: Sevvedeh ül da'ıyy ül
fakir İbn-i Ab-ürrezzak be Müfti za
de el şehir bi medine-i Manisa al-el-
kadı kaza-i İnekli kasrı muvakkata

Hayatin ilk zamanlarında çocuğun en iyi beslenmesi ana sütü ve şayet mümkün olamazsa bir hekimin muayene ve intihap edebileceği bir süt nineye müracaat edilir. Çocuk doğduktan sonra hemen meme verilmeğe başlanılır. Çocuğa ilk günü kaşık ile şekerli su, anason ve ya papatya suyu, badem ezmesi vesaire vermek pek fenadır. İptidarla çocuğa her uyandıkça meme verilirse de sonraları yani onuncu ve on ikinci günden itibaren gerek çocuğun gerekse annesinin menfaatine muvafık olmak üzere meme zamanlarını tanzim eylemelidir. bunun için çocuğa takriben dört aylık oluncaya kadar gündüz altı ve ya sekiz defa ve gece iki defa meme verilecek sonra memelerin adeti azaltılacaktır. altı aydan sonra çocuğa inek sütü ve gayet hafif süt çorbası verilecek ve memelerin adedi 24 saat zarfında beş altıya kadar indirilecektir. bir yaşından sonra hayvani ve nebati gıdaları aramağa başlar. memeden kesilinceye kadar başta süt olmak üzere nebati gıdalar verilir.

Çocuğun aldığı gıdalardan istifade edüp etmediğini kontrol etmek lazımdır. meme emmeden ve emdikten sonra tartılmalıdır. Çocuk ilk aylarda her memede 60 - 80 gram süt emer. beşinci aylarda her memede 250 gram ve altı memede 1500 gram süt emmelidir. iyi beslenen bir çocuk daima şendir uykusu rahatlıdır. tabiatı bulamac kuvamında ve yumurta sarısı rengindedir. mevaddi gaitası asla fena kokmamakla beraber içinde beyaz pıhtı parçaları da görülmez.

Beslenmenin yolunda gittiğini anlamak için evvelâ doğduğu zaman, sonra her hafta tartılmalıdır. ilk iki gün zarfında ağırlığından 100 gram kadar gayip eder sonra ilk dört ay zarfında her gün vasatı olarak 25 - 30 gram kazanır. dördüncü aydan sekizinci aya kadar ve ilk senenin sonralarına doğru 10 - 5 gramdır.

İlk hafta kararsız uyuyan çocuklar iyi beslenemedikleri gibi ağırlıklarından gayip ederler. Çocuğu memeden kesmek için çocuğun sıhhatını, neşvu numasını, dişlerinin sürmesini nazarı ehemmiyete almalıdır. Dişler sürerken çocuklarda ishal ve hazım borusunda teşevvüşat görülür. dişlerden en zahmetli süren köpek dişleridir ki bu sırada çocuğun 12 dişi vardır. memeden kesilmesi köpek dişlerini sürmesini beklemek muvaffıktır. o zaman çocuğun 16 dişi olacaktır. sıcak mevsimlerde çocuğu memeden kesmemelidir. çünkü diğer zamanlardan ziyade ishale sebebiyyot verilmiş olur. Altı

ay olduktan sonra çocuk : memeler arasında pirinç unundan, buğday unundan ve saireden hazırlanmış bulamaclar, tiritler yemeğe alıştırılır. bilahare bir yaşını bulunca çocuğa krema, taze yumurta sarısı rafadan yumurta verilir. işte böylece hazım borusu yavaş yavaş yiyeceğe alıştırılarak memeden kesilmeğe hazırlanır.

Son araştırmalar isbat etmiştir ki bir yinecek mahlut yalnız yağ, maiyeti karbon, tuz, sudan, ibaret ve nazariyyece tamamen muvafık bir gıda aldığı halde günden güne eriyerek ölüme doğru sür'atle gitmekte olduğu görülmüştür. bu kimseye bir parçacık sebze ve ya süt ve ya tere yağı verildiği zaman vaz'iyetinde der hal bir değişiklik yani neşvu numa başlıyor.

Gıdaların terkiplerinde insanın daha sağlam ve kuvvetli bulunmasına. büyümesine yardım eden bir çok hastalıklardan koruyan başka bir takım maddelerde bulunduğu ve bunların eksiklerini türlü türlü hastalıklar meydana çıkardığı görülmüştür işte bu maddelere vitamin ismi verilir vitaminler ne hücreleri tamir eder. nede sıcaklık verir. bunlar ancak bir çok işlerde yardımcı ve aracı rolunu oynar.

Dedemek olıyorki vitamin denilen hayati cevherler neşvünümayi tanzim eder. bunlardan mahrumiyet aşağıda göreceğimiz hastalıkları yapar.

Vitamin çeşitleri : A.B.E.D.C.

Genel olarak iki kısma ayrılır : 1 - Yağda eriyenler. 2 - Suda eriyenler :

1 - Yağda eriyen vitaminler beden yapışında, büyümede iş görürler. katımlarında karbon hidrojen oksijen vardır. harareti oldukça mütehammildirler. bunlar A.D.E. vitaminleridir.

Suda eriyen vitaminler metabolizmede hücrelerin beslenmesinde ve ifrazlarda rolü vardır. sıcağa az dayanırlar.

A — Vitaminini yağda erir. sıcağa dayana bilen bir büyüme maddesidir. bir çok hastalıkların mikropplarına karşı mevcut mukavemetini artırır.

Bulunduğu yerler : Balık yağında, tere yağında yumurta sarısında kara ciğer havuç, ispanak, marulda, böbreklerde, enginar, kuşkonmaz, domates ve daha bir çok yeşil zerzevatta ve meyvelerde bulunur.

D — Vitaminini : yağda erir. hararete dayanır. 100 derecede 12 saat ısıtılabilir. güneş ziyası bir çok yiyeceklerin katımında bulunan bu vitamini canlandırır. yokluğu kalsiyum ve fosfor muvazene-

sini bozar. kemik hastalığı yapar bilhassa balık yağında fazla mik'adadır.

E — Vitamin : üremeye ve rüseyim hücrelerinin yapısına yardım eder. en çok süt, tere yağı, kara ciğer, yumurta sarısı, ve salatalarda bulunur.

B — Vitaminini suda eriyenlerdendir. hububatın kabuklarında bazılarının köklerinde domates, limon süt, yumurta sarısı, ve saireden bulunur. vücutta mevcut bezlerin faaliyetine yardım eder. hücreleri besler. yokluğu bir çok mide ve bağırsak hastalıklarına karşı istidat arttırır. beri beri denilen sinir hastalığı yapar.

C — Vitaminini : suda erir. sıcağa dayanmaz yeşilliklerde, domatesde, marul, salata, lahana, ispanak, tere yağı, soğan limon, portakal, az çok bütün yemişlerde bulunur. bundan mahrumiyet S-korbit denilen hastalık görülür. dış etlerinde ve daimi uzuvlarında kanamalar, ilerilemiş vak'alarda kırıklarda görülür.

Terkipleri çeşit ve bedende başka başka işgören bütün besimler hazımdan sonra kana geçer ve çeşidine göre kalori verir.

Ana sütü ne kadar iyi olursa olsun sırf bununla beslenen çocuklar beş aydan sonra artık rengi solmaya, derisi pörsümeye başlar. bu hal bize sadece ane sütünün yaramadığını ve artık başka gıdalara başlamak lazım olduğunu gösterir. bu zeman kade kafi gelen ana sütünün çocuğa kafi gelmemesindeki sebep nedir. buna cevap kolaydır.

Çocuk ana karnında annesinin kanından aldığı bazı gıdaları kara ciğerinde toplanmış olarak dünyaya gelir. ilk aylarda ve lazım oldukça bu deposından serf eder. bunların en mühimmi vitaminler ve bilhassa çelik ve fosfatlardır. ana sütünde çelik pek azdır. beş aydan sonra yavrunun ihtiyatı tükenir. işte bu sebepten renk solar. cilt pörsür ve kansızlık baş gösterir. neşvünuma üzerindeki te'sirleri aşikar olan hayati cevherler (vitaminler) ana sütü ile beslenenlerde daha kolay tedarük edilebilir fakat zâif ve hastalıklı annelerin sütlerini emen çocuklarda vitaminsizlik hastalıklarda kansızlıkla beraber kendini gösterir. mamalara kabil olduğu kadar erken başlayarak yavruyu bu noksanlardan bir an evvel kurtarmak lazımdır fakat vaktinden evvel verilecek gıdanın faide yerine zarar verebileceğini düşünerek ona göre hareket etmek lazımdır. sütünün azlığından bahsederek ilk günlerinde yavrusuna hazm edemeyeceği unlu gıdaları verenler çocuğun mide ve bağırsaklarını bozarlar. çocu-

ğun hazım cihazında unlu maddeleri hazm edecek değişiklik üçüncü ayın sonunda başlar.

Söylediğimiz sebepler dolayısıyla mecbur olmadıkça vaktinden evvel çocuğa başka mama verilmemesi : mamalara ancak beşinci ayda başlamalıdır. anne sütü ile beslenen çocuklarda bu mama başlangıcı altı aydan itibaren dir.

Çocuğa vereceğimiz gıdalarda vücudun ihtiyaçlarını düşünmek mecburiyetindeyiz. bazı annelerin yaptığı gibi bir çeşitli gıda meselâ nişeste vermenin bir çok zararları görülmüştür. çeşitli bir mama hem çocuğu bıktırmaz hemde muhtelif gıda maddelerinden istifade imkanını verir.

İlk gıda olarak muhtelif unlu bulamaclar, sebze ezmeleri, et suyu yumurta sarısı, yoğurt meyve ezmeleri, limon, portakal, taze üzüm, domates tere yağı kullanılır. bunlar çocuğun yaşına göre muhtelif şekillerde hazırlanır.

Çocuk mutfagında çeşide çok dikkat edilmelidir. vereceğimiz ilk mamalar katı ve koyu olmalıdır. munasip şekilde hazırlanmayan gıdayı çocuk almaz yerse hazımsızlık gösterir. kusar ve yahut ishal olur. çocuğa gıdaları ilk günde azar azar vermeli ve böylece alıştırmalıdır. çocuk sevse dahi ilk günlerde mamanın mikdarı az olmalıdır. hassas olan hazım cihazı alışmadığı bir gıdanın te'sirile zehirlenir. bu itiyatsızlıklar çocuğun midesini bozmuş olur. keza aynı sebepten posası fazla olan sebzeleri sonraya bırakmak lazımdır.

Unlu bulamaclar : kullanılan unlar buğday, arpa, pirinç, mısır, unudur. bunlardan mısır ununun azotlu ve yağlı maddeleri fazla olduğundan çocubeslersede hazımı güçtür. arpa, yulaf unlarında azotlu maddeler ve fosfatları ziyadedir. mugaddidir. Fazla kabız çocuklarda kullanılır. Pirinç ununda azotlu ve yağlı maddeler az olduğundan yavruyu fazla beslemez. Bu un daha ziyade ilk mamalarda zâif çocuklarda ve ishal vak'alarında kullanılır.

Sebze unları (mercimek, bezelye, nohut,) bunların azotlu maddeleri çok ziyadedir. Nebati etler denir. Bu sebepten bu unları fazla beslemelerine rağmen ilk yaştaki çocuklara verilmemelidir. Unlu gıdaları seçerken reklamlara aldanmamalıdır. Fosfatın gibi kakaolu gıdalar fena tesir yapar. Unlu gıdalar ağır ateşte 20 dakika kadar pişirilmelidir. Mamalar ishal zamanlarında sade suya yapılır. İyi zamanlarda süt, sebze sularile hazırlanır.

Sebze ezmelerinde madenler, fosfatlar boldur. Uzviyyetin eksikliklerini tamamlar. Vucut yapısı

Ziya Gökalp için çok hararetli bir anma senesi

Yazan : Prof.
Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu

Yuvarlak rakamlı bir sene dönümü olmadığı halde hakkında vaki olan neşriyat vesilesiyle yirmi iki yıl önce ölen Ziya Gökalp bu sütunlarda gene anmak icab ediyor. Bu neşriyat üç muharrir tarafından iki yerde vaki oldu: Felsefe muallimi Cavid Orhan, şimdiye kadar onun hayat ve sosyolojisinden bahseden eserleri dikkatle yapılmış bir araştırma ile okuyucularına tanıtırken, bu tanıtmayı tebliğ eden aynı mecmuada F. Karakoyunlu, Ziya Beyin din terbiyesi hakkındaki telâkkisini

için elzem olan demir ve madenler beş aydan sonra çocuğun bünyesinde azalır. Eğer hariçten demirli gıdalar verilmezse kansızlık baş gösterir. Bunu telâfi için sebzelere (daha fazla ıspanak yapraklarından, et suyundan, yumurta sarısından) istifade olunur. Et suları yapmak için koyun ve sığır etlerinin yağsız yerleri alınır. Kuzu eti, gerdan gibi etler fazla jülatinli olduğundan kullanılmaz. İshal yapar.

Et suyu yaparken birlikte, patates, havuç, kaba, ıspanak yaprağı, gibi sebzeler de birlikte kaynatılırsa elde edilen suyun lezzeti tatlı, madenleri fazla ve daha besleyicidir. Çocuğa verilecek yumurta sarısı çok taze olmalı ve azar azar verilmelidir. Günde yarım yumurta sarısını geçmemelidir. Fazla verilince hem bağırsığı bozar, hemde hassas çocuklarda döküntü yapar.

Yavruların muhtaç olduğu vitaminler için portakal, domates, üzüm suyundan, tere yağ, yumurta sarısı, balık yağından istifade edilir. Mamaların tatlı veya tuzlu verilmesinde çocuğun zevkine hizmet edilir. Tuzlu gıdalarda hiç bir zaman ihmal edilmemelidir.

Verilen her mamaya alıştırıldıktan sonra çocuk

teşrih ediyor. (1) Nihayet Üniversitece neşredilen bir kitapda, onun 1916 ve 1922 de iktisad ideolojimizde inkılab yapan fikir hamlelerinin vesikalasını görüyoruz. (2)

Biz burada bu üç yazı ve araştırmadan yalnız ikincisi üzerinde duracağız. Zira ötedenberi Ziya Gökalp hakkında okuyucularına taze bilgiler vermekle tanınmış genç muharrir Karakoyunlu, bu defa da merhumun arkadaşı Ahmed Cemil'in henüz neşredilmeyen, fakat neşri beklenen hatıralarına

daha beş aylıktan itibaren memeden kesilmeğe başlar. Beşinci ayda beş me ne, bir mama, altıncı ayda dört meme iki mama, yani bir muhallebi ve bir et suyu, irmik çorbası, veya sebze çorbası, müteakip aylarda bir meme kaldırılarak bir mama ilâve edilir.

11 — 12 aylarda büsbütün memeden ayrılır. Artık çocuğun dişleri çoğalmış, hazım cihazı tekâmül etmiş olduğundan bu yaştan sonra daha kat'i yemekler yemeğe ve hazm etmeğe muktedir olur.

Çocuğu birden bire memeden kesmek çok zararlıdır. Mamalar alıştırılmadan memeden ayrılan çocukların bağırsakları bozulur. Bazan yavruların hayatı bile tehlikeye girer.

Yazın sıcaklarda çacukları memeden ayırmamalıdır. Tercih edilen mevsimler ilk bahar veya son bahardır.

İlk yaştaki çocuk beslemesinin oldukça güç ve karışık olduğu görülüyor. Hücrelerin tam teşekkülü anında yapılacak ihtimamlar neşvünüma üzerinde çok iyi tesirler yapar. Yavruları muntazam bir şekilde ve dikkatle beslenmenin sadece besleme üzerine faidesi değil aynı zamanda yavruların terbiyeleri üzerinde de iyi bir rol oynar.

istinad ederek bilmediğimiz noktaları aydınlatmaktadır.

Ziya Beyin ilk gençlik devresinde manevî bir buhran geçirdiği, bütün biyograflarca kabul edilir ve sebepleri üzerinde çeşitli tefsirler yapılır, bunların içinde en uygunu, bazı büyük adam tiplerinde ilk gençlik zamanlardan itibaren beliren büyük hakikat aşkının telkin ettiği ıstırap üzerinde duran tefsirdir. Bu aşkı, Diyarbekir'in o zamanki kültür hayatı ancak dogmatik bir din telâkkisinden gelme cevaplar karşılayacaktı. Halbuki Ziya, bir zamanlar Almanyada Schleiermacher'ın kilise dinine karşı duyduğumuz isyana benzer bir ruh hâleti içinde, bu ananevi, dogmatik ve zühdi düşünüşe arka çeviriyor, dinî meselenin derinleştirilmesi ihtiyacını duyuyor. Fakat bu arzu «o zamanın bazı dar düşüncelileri tarafından dine saygısızlık sayılmış, kendisine tamamen haksız olarak münkir diyenler bulunmuştur.» Bu zümre içinde yalnız biri vardı ki delikanlının tecessüsünü takdir ediyordu: İzzet Efendi. Bu âlim, zekâsına hayran kaldığı Ziya ile başbaşa kalmaktan, saatlerce ve saatlerce metafizik meseleleri üzerinde birlikte düşünmekten büyük bir zevk duyuyordu. Muhitin hürmet beslediği bir âlim ile olan bu konuşmalar, dolayısıyla Ziya Bey için beslenen anti-patiyi de azaltmıştır. Öte taraftan Amcası Hasib Efendinin islâm mutasavvıflarına aid eserleri tanıtması genç adamın bilgi dağarcığını bir hayli zenginleştirmekte metafizik endişeler ilk keskinliklerini kaybetmektedir.

Diyarbekirden ayrılan, Selâniğe ve daha sonra İstanbula gelen politikacı Ziya Beyin bırakarak, İstanbul Üniversitesindeki derslerinden alınıp Maltaya götürülen mütefekkir Gökalp ele alalım. 1922 de Maltadan dönüp doğduğu şehre giden sosyolog, bir vakitler kendisile derdleşen âlimle gene buluşuyor. Sözü Karakoyunlu'ya bırakalım: «Maltadan döndüğü vakit eskiden kendisile hararetli münakaşalarda bulunduğu İzzet Efendi ile ilmi musahabelerine tekrar devam etmiştir. Bu defa hoca talebesini hem ilimce çok enginleşmiş, hem de çok sakin bulmuş ve şöyle demiştir: «Ziya, pek ezici bir buhranla buradan ayrılmıştı. Şimdi müsterih avdet ediyor.» Muharrir Kâtibzade Ahmed Cemile aid olan hatıralardan istifade ederek ilâve ediyor: «Ziya, İzzet Efendinin faziletine ve ilhamî bilgisi-

ne meftundu. Bir çok zamanlar beraber bulunurduk. İçtimai musahabelere vukuf ve samimiyetle girişirlerdi. Fitraten sakin ve sakin olan Ziya, İzzet Efendi ile temasa gelir gelmez adeta coşar ve taşardı.» Bu çeşid susma ve coşmalar Z. Gökalptan bahseden bütün muharrirlerce tasdik edilmektedir. Ağaoğlu Ahmed Bey, kendisile beraber Mustafa Kemal Paşayı ziyaret eden Ziya için de vaktile aynı neviden hatıralar nakletmiştir.

Gökalpın kuru ve zevksiz bir din terbiyesine karşı olan bu isyanını, Alman müsteşriklerinden Fischer, vaktile çok güzel tahlil etmişti. Mütefekkirimizin zühdi hayata isyan psikolojisini yakından çok iyi kavrayan Karakoyunlu, şimdi bize bu neviden bir tahlilin ikinci nümunesini vermekte, haklı olarak uzun sürmiyen manevî buhranın onu zühdi telâkkiden vecdi din düşüncesine sevkettiğini anlatmaktadır. Şuuru meşgul eden meseleleri şiirle de bizzat terennüm eden mütefekkirin «Yeni Hayat»ındaki şu mısralar, Fischer gibi Karakoyunlu'yu da kendi tefsirlerinde destekliyor:

*Benim dinim ne ümididir, ne korku,
Allahıma sevdiğimden taparım!
Ne cennet, ne cehennemden bir korku
Almaksızın vazifemi yaparım!*

Fakat 1946 Türkiyesinde bize Gökalpı hatırlatan muharrir, neden onun daha başka taraflarını bırakıp da dinî felsefesini bahis mevzuu ediyor? Hakikatte böyle bir sorguyu ortaya koymağa lüzum yoktur. Ziyânın anladığı, bütün hakiki büyük mütefekkirlerin üzerinde birleştiği manada din terbiyesi, bu sırada bizde sık sık konuşulan ve konuşulması da icab eden manevî ve ahlâkî terbiyenin temel taşıdır. Tabii, maddî ve realist esaslardan hareket eden bir ahlâk terbiyesini, terbiye tarihinin her merhalesinde iflâs etmiş görüyoruz. Mektebin hakikaten lâik olması lâzım gelen terbiyesi, ancak aile ve cemiyette çocuğa gence «ideal» i, felsefi ifade ile «müteâl» i, «yücelik» i aşılayacak, sevgi ve sempati kaynağı bir din terbiyesi aşısı üzerine kurulabilir. Çok muhtemel ki muharrir arkadaşımız Karakoyunlu, cemiyetimizdeki terbiye buhranı üzerinde mütefekkirleri düşünmeğe davet etmek için Ziya Beydeki itikad mefhumunun mahiyetini hareket noktası olarak seçmiş olsun. Bu seçmede büyük bir isabetin bulunduğunu kim inkâr edebilir?

Fikirler:

Anıtlarımızı ölmezliğe kavuşturan Eser

YAZAN : Mustafa Şekib Tunç

Resim, heykel ve mimaride toplanan üç plastik sanat içinde mimari eserlerimiz dini, sivil ve askeri şekillerle muazzam Osmanlı İmparatorluğunu ve ondan evvel Selçuk İmparatorluğunu baştan başa orijinal eserlerle donatmış ve bu eserlerin birçoğu asırlara göğüs gererek bütün güzellik ve ihtişamlarıyla büyük bir medeniyetin söz götürmez şahidleri olarak göklere resmedilmiş olduğu halde bunları konuşturmak, dile getirip söyletmek isteyenler, yaşamadıkları bir medeniyetin ruhuna nüfuz etmeleri pek güç ve âdeta imkânsız olan ya-

Nihayet bu günkü sene dönümünün yeni bir mecmua hareketine vesile teşkil ettiğini gördüğümüzü söyleyelim. Merkezi Ankarada olan bu hareketin, bir kaç gün evvel bir gazetede çıkan «beyanname» sinde şöyle deniliyor: «Nazarlarımızı otuz beş yıl önceye çevirecek olursak, Balkan harbi mağlubiyetini müteakip memleketin büyük bir manevi buhran içine düşmüş olduğunu, bilhassa münevver âlemin sarılacak bir (fikir) aradığını müşahade eyleriz. O zaman Ziya Gökalp, bu âlem için bir cankurtaran olmuştu... İyi bir müşahid, zamanımızla o devir arasında bir çok benzerlikler mevcut olduğunu herhalde farkedecektir. Bugün de yeni bir Ziya Gökalpa, yeni bir Türk milliyetçiliği mefkûresine muhtac bulunmaktayız.» Adı «Özleyiş» olan mecmuanın bugün çıkmış olması, Cavid Orhanla F. Karakoyunlu'nun büyük mütefekkeri tanıtan yazılarının manasını bir kat daha kuvvetlendirmektedir.

Buna bir de «Tarih Kurumu» nca Ziya Gökalp külliyyatının neşrine artık kat'î surette karar verildiği hatta işe başlandığı haberini ilâve edersek çok hareketli ve ümit verici bir anma senesi yaşadığımız anlaşılacaktır.

(1) Bk. İş Mecmuası, 1946, Sayı: 62

(2) Bk. Türkiyede iktisad tedrisatı tarihçesi 1946, Sf. 153.

bancılar olduğu için mimarimizin karakter ve hususiyetleri hakkındaki ilk hükümlerin temelsizlikle başlaması uzun zamanlar fikirleri bulandırmıştı. Bu peşin hükümlerin klişe halinde müelliften müellife geçmesi mimarimize bir talihsizlik devri yaratmış olmakla beraber payidar olan eserlerin hakikati her türlü yanlışlık ve hataları ne vakit olsa düeltebilecek bir mahiyette olduğu için geçici olmağa mahkûm bir talihsizlik olabilirdi. Nitekim sarkiyat ilmi ve âlimleri ilerledikçe Selçuk ve Osmanlı mimarisinin İslâm mimarisi arasında nev'i şahsına münhasır bir orijinallığı olduğunu görenler olmuş ve bu vadide, teferruata aid kusurları olsa bile, esası kavrayan kıymetli eserler vücuda getirilmiştir. Erbabı tarafından bilinen ve ihtisasa taalluk eden bu eserler üzerinde durmak bana düşmediği için yalnız hatırlatmakla iktifa ederek Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü Rölöve Bürosu Şefi Yüksek Mimar Sedat Çetintaşın Milli Eğitim Basımevi tarafından resimler, plânlar ve rölöve levhaları ihtiva etmek üzere papyekşe üzerine basılmış ve Bursa'daki ilk eserlerden başlayarak bütün Osmanlı mimari eserlerini ihtiva etmek emelile «Türk Mimari Anıtları» adile intişar etmekte devam edecek olan büyük bir eserin ilk cildile anıtlarımızı meslek hayranlığıyla ölmezliğe kavuşturan kıymetli sanatkarın iftihar edilecek büyük emekleri üzerinde duracağım.

Eserin önsözünde Selçuk ve Osmanlı mimari abidelerinin medeni bir hayat ihtiyaçlarına karşılık olan zenginlik ve çeşidleri gösterildikten sonra ehemmiyetleri tebarüz ettiriliyor: «Mimarî tarihîmiz layık olduğu ciddiyetle ele alınırsa onun yalnız bir sanat tarihi olmakla kalmadığı görülür. Aynı zamanda, pek geniş uluslararası şumulu ile, onun genel ve beşerî medeniyet tarihi çerçevesi içinde, önemli bir yer almış olduğu anlaşılır, hatta 20 nci asır medeniyetine feyizli ve değerli bir-

çok malzeme vermiş olduğu hakikati de meydana çıkar.»

Müellifin maksadı mimarî tarihi yazmaktan ziyade «mimarî anıtlarımızı, gerekli ve türlü şekillerde alınmış resimlerle, okurlara sunmak ve aynı zamanda bunların sanat ve teknik hususiyetlerini izah etmektir... Bunlar elde edilmedikçe maksada varmak imkânsız gibidir. Halbuki bu resimler elde bulundukça ve bu resimleri elde edebilmek için, eserlerin en küçük teferruatına kadar incelemek mecburiyetinden gelme bilgileri açıklayıp tesbit eden görüş ve mütaalealar gözönünde bulundukça, bizden sonrakiler için, mimarî tarihimizi yazacak, ve onun hakikatlerine ulaşacak pürüzsüz ve rahat bir yol hazırlanmış demektir... İleride herhangi bir olay karşısında, bu binalar zayiata uğrarsa elde bulunan bu resimlerle, hataya düşmeden o binayı restore etmek mümkün olur»

Mevzuu olan eserleri anlamak ve kıymetlendirmek için tuttuğu metod, bunları doğrudan doğruya ele alıp incelemekten ibaret olduğu için en sağlam ve müsbet bir yoldur. Kendi ifadesile: «Türk mimarîsinin hüviyetini hakikile öğrenip realize edebilmek için bizzat bu anıtlardan daha yetkili ve daha feyizli bilim ve sanat kürsüleri tasavvur edilemez.»

Bütün hayatında sadık kaldığı bu kanaatle ki müellif uzun zamanlar tekbaşına çalışmaktan yılmamış, elinden gelen maddî ve manevî fedakârlıkları yapmaktan zevk almıştır. Önsözde bu tatlı çilenin tarihçesini okurken mesleğinin eri bir sanat aşkının yaratıcı heyecanlarının yüceliğini duyuyor; bu yüce heyecanları tadarken:

*Aşk gelince cümle eksikler biter,
Bitmez ise ko ki kalsın noliser
Tek gönül Mevlâyı bulsun noliser*

Diyen Yunus Emreyi hasretle hatırlamamak kabil olmuyor.

Altı buçuk asırlık bir zaman kaphyan Osmanlı İmparatorluğu devrinde vücuda getirilen mimari eserleri şu dört devreye ayırıyor:

1 — Başlangıç devri: 1299 Osmanlı devletinin kuruluşundan 1453 İstanbul fethine kadar.

2 — Yükseliş devri: 1453 İstanbul fethinden 18 inci asır başlarına kadar.

3 — Yabancılaşma devri: 1703 Ahmed III den 1839 Mahmud II nin ölümüne kadar.

4 — Soysuzlaşma devri: 1839 dan 1908 ikinci Meşrutiyet ilânına kadar.

Bu devreler de gösteriyor ki bir yapıcılık sanatı olan mimarlık içtimai bir heyetin geçirdiği safhaların karakterleriyle başbaşa gidiyor, bir medeniyetin doğuş, yükseliş, bozuluş ve çöküşlerini mücessem bir şekilde aksettiriyor. Güzellikle birlikte fayda ve kullanışlılığı sağlamla mükellef olması yüzünden hemşireleri olan resim ve heykelden ayrıldığı gibi resim ve hacim sanatından başka hendese, manazır, stereotomie denilen mehani maktalarını resmetmek ilim ve sanatını, muvazene, sıklet ve mukavemete taalluk eden mekanik ve fizik bilgileri de istemesi itibarile güzel sanatların en yüklü ve mes'uliyetli bir kolunu teşkil ediyor. Ressam ve heykeltıraş ise eserinin muvaffakiyetsizliğinden mes'ul olmadığı için başını kendi zevk ve meharretinden başka hiç bir şeye bağlamaz, istediği fantezi ve garabetleri tecrübe edebilir ve hattâ sürmeğe de muvaffak olabilir. Fakat fayda ve kullanışlılığı da sağlamağa mecbur olan mimar, son derecede ciddiyet ve etraflı bir anlayış ve kavrayışla çalışmak, güzelliği sağlam bir hendeseye oturtmak zorundadır. Nitekim bu ciddiyet ve mes'uliyet duyguları Sedat Çetintaşın bütün çalışmalarında olanca titizliği ile kendisini gösterdiği gibi kendi eserini tamamlıyacak olanlara da gıpta edilecek bir örnek oluyor. Başladığı işin azamet ve ehemmiyetini çok iyi takdir eden sanatkar, kendi hayat ve takatinin kifayetsizliğini düşünerek yaratıcı hayranlığını gelecek nesillere aşılayacak öyle bir samimiyet ve sadelikle konuşuyor ki, meslekten olmıyanlarda bile sürükleyici bir heyecan uyandırıyor.

Anıtlarımızı ölmezliğe kavuşturacak bir hamlenin başlangıcı olan bu eser herhalde mesleki ahlak ve ülkücülüğün de ölmez abidelerinden biri olarak kalacaktır. İçinde yaşadığımız bu yıkım asrında yapıcılık ülküsünün yaratıcı heyecanını her türlü zahmetlere katlanmak suretile gönüllerde tazelemek kudretini gösteren bu eseri iftiharla göğsümüze basarken onun bütün bir mimarî tarihi tarafından da büyük bir sevinç ve ilgi ile karşılandığını görmekten doğan bir bahtiyarlık duyacağımızı düşünerek daha şimdiden seviniorum.

Mustafa Şekib Tunç

Ekim ayı içinde evimiz çalışmaları

1 — Aziz Cumhuriyetimizin 23 cü dönümlü, evimizce tertip edilen Özel İş programı tamamen tatbik edilmek suretile kutlanmıştır.

A — Lise Öğretmeni Sadi Sunam, (Cumhuriyetimiz 23 yaşında), Lise öğretmeni İbrahim Gökçen, (Cumhuriyet ve Halkevi), Erkek Sanat Okulu öğretmeni Muharrem Barlok, (Cumhuriyetimiz) konuları üzerinde birer konferans vermişlerdir.

B — Güzel sanatlar şubemiz tarafından, bayramın üç gününde de, Halkevi bahçesinde (Halk eğlence toplantıları) tertip edilmiş, gençlerimiz tarafından milli oyunlar oynanmış, toplu bir halde Halk türküleri ve milli marşlar söylenmiştir.

C — Kütüphane ve Yayın şubemiz tarafından, Halkevi kitaplığına bir yıl içinde temin edilen kitaplarla. Ev yayınlarından ibaret bir kitap sergisi açılmıştır. Sergi çevrede büyük bir ilgi toplamış ve yurtdaşlarımızın ziyaretlerine bayram devamınca açık bulundurulmuştur.

Ç — Temsil şubemiz azaları tarafından, (Bir İlân Hatası) piyesi iki gece Halka temsil edilmiştir. Temsil geceleri ayrıca, Güzel sanatlar şubesi azalarımızda, seçilmiş parçalardan ibaret bir konser vermişlerdir.

D — Köycülük şubemiz, diğer şubelerle iş birliği kurarak bayramın üçüncü günü,

Saruhanlı, Koldere, Gümülceli köyleri mntakalarını çerçevesine alan bir köy gezisi tertip etmiştir. Gezide, gidilen köylerde, büyük bayram birlikte kutlanmış, köy alanlarında, köylü yurtdaşlarımızla, Cumhuriyetin feyizleri üzerinde konuşmalar yapılmış, köy çocuklarına şeker dağıtılmıştır.

E — Şehrimizde yapılan, tören geçit resmi ve toplantılara evce iştirak edilmiş, büyük bayramın coşkunu bir surette kutlanması sağlanmıştır.

2 — Ev dispanserinde haftanın dört gününde, dört evci doktorumuz tarafından Hasta muayeneleri yapılmıştır. Ekim ayı içinde, (214) yurtdaş muayene edilmiştir.

3 — Ceza evinde evimiz tarafından açılmış olan ve haftanın iki gününde faaliyet halinde bulunan, Türkçe okuyup yazma kursları çalışmalarına devam edilmiştir.

4 — Tarih ve Müze şubesi azalarımızın yapmakta oldukları, tarihi tetkik ve folklor araştırmalarına ay içinde de devam edilmiş, elde edilen sonuçlar evimiz dergisi Gedizde sıra makaleler halinde yer almıştır.

5 — Ay içinde evimizde, başka teşekküllere ait yedi toplantı kaydedilmiştir. Ayrıca iki şölen ve ilk okul öğretmenleri tarafından bir çaylı toplantı, dört nikâh ve sekiz nişan töreni yapılmıştır.

6 — Ay içinde ev kitaplığına temin edilen kitapların adlarını veriyoruz.

No.	Kitabın Adı	Yazarın Adı
1	Büyük Katerina	Hüseyin Cahit Yalçın
2	Napoleon'un düşünceleri	Reşat Nuri Güntekin
3	Güzellik formülleri	Paule Hutzler ve Raymond gid.
4	Eski Şiir Bahçeleri	Münif Fehim
5	Fuji — Yama	Sedat Simavi
6	Hürriyet Apartmanı	«
7	İsmet İnönü'nün şahsiyeti ve ülküsü	İ. Hüseyin Tokin

Manisa Halkevi Neşriyatı

1 — Güneşi yakanların selâmı	N. İLHAN BERK
2 — Zehirli gaz ve korunma tedbirleri	SEVKET KIRAŞ
3 — Manisa coğrafyası	CENAP REFİK ORKON
4 — Halk zehirli gazlara karşı kendini ve başkalarını nasıl koruyabilir.	HALİT GİRAY NEFİ VURAL
5 — Manisa Tarihi	İBRAHİM GÖKÇEN M. ÇAĞATAY ULUÇAY
6 — Saruhan oğulları ve eserlerine dair vesikalar	»
7 — Mimar Sinan'ın eserlerinden Maradiye Camii	KAMİL SU
8 — Manisadaki Sarayı Amire ve Şehzadeler Türbesi	M. ÇAĞATAY ULUÇAY
9 — 17 nci asırda Manisada Ziraat, Ticaret ve esnaf teşkilâtı	»
10 — Yunus Emre'nin Mezarı	»
11 — 17 ci Yüzyılda Saruhanda eşkiyalık ve Halk hareketleri	»
12 — Turist gözü ile Manisa.	»
13 — Manisada 16 ve 17 nci yüz yılda Deri Sanatları tarihi üzerinde bir araştırma	İBRAHİM GÖKÇEN
14 — Manisa arkeoloji müzesi kılavuzu	VAHİT ARMAĞAN
15 — 16 — 17 nci asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları	İBRAHİM GÖKÇEN
16 — Saruhanda Yürük ve Türkmenler	»
17 — Saruhan oğulları ve eserlerine dair vesikalar. II.	M. ÇAĞATAY ULUÇAY

YILLIĞI (240) KURUŞTUR

Yazılar Halkevi "GEDİZ" Dergisi yazı işleri Direktörlüğüne gönderilmelidir. Basılmıyan yazılar geri verilmaz. "GEDİZ" in sahifeleri her mnevvereye açıktır.

